

LIETUVOS RESPUBLIKOS
VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. I-1336 2, 4, 8, 9, 10, 11, 12, 14,
19, 19¹, 21, 23, 32, 33, 34, 34¹ IR 35 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR PAPILDYMO
18¹ STRAIPSNIŲ ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS LIGOS IR MOTINYSTĖS
SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. IX-110 2, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 11¹, 14, 16, 22, 23 IR
30 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS NEDARBO
SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. IX-1904 2 IR 19 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE IR
PROFESINIŲ LIGŲ SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. VIII-1509 2, 25, 26, 28 IR
31 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽALOS
ATLYGINIMO DĖL NELAIMINGŲ ATSTITIKIMŲ DARBE AR SUSIRGIMŲ PROFESINE
LIGA LAIKINOJO ĮSTATYMO NR. VIII-366 22 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 2, 4, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 19, 19¹, 21, 23, 32, 33, 34, 34¹ ir 35 straipsnių pakeitimo ir papildymo 18¹ straipsniu įstatymo projekto (toliau – Valstybinio socialinio draudimo įstatymo projektas) rengimą paskatino:

1. Siekis įgyvendinti valstybinio audito ataskaitoje „Valstybinio socialinio draudimo fondo 2016 m. ataskaitų rinkinio teisingumas bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumas“ (2017-09-29 Nr. FA-2017-P-10-11-5-1) pateiktas rekomendacijas.

2. Siekis aiškiau apibrėžti, kaip asmenys, atlygintinai einantys pareigas, į kurias asmenį skiria ar deleguoja jo darbdavys, kaip savo atstovą, ir už tai moka atlygį, bei asmenys, atlygintinai einantys renkamąsias ar skiriamąsias pareigas, draudžiami socialiniu draudimu.

3. Siekis suvienodinti darbuotojų skatinimo apmokestinimą, nepriklausimai nuo to, ar tai daro ne tiesiogiai darbdavys, o su juos susijęs asmuo.

4. Siekis aiškiau apibrėžti, kaip asmenys, kurie įsigyja verslo liudijimus konkrečioms kalendorinio mėnesio dienoms, turi mokėti socialinio draudimo įmokas. Taip pat reglamentuoti, kaip turi būti mokamos socialinio draudimo įmokos, kai jos nemokamos pagal pateiktą prašymą.

5. Siekis reglamentuoti draudėjų, apdraustųjų asmenų ir išmokų gavėjų duodamų įgaliojimų jų vardu atlikti veiksmus, susijusius su Valstybinio socialinio draudimo fondo (toliau – Fondo) administravimo įstaigomis, ypatumus.

6. Siekis nustatyti vienodą visiems taikomą minimalią atidedamą socialinio draudimo įmokų, delspinigių ar baudų sumą.

7. Siekis aiškiau reglamentuoti priverstinio išieškojimo senaties termino skaičiavimą.

8. Valstybės kontrolės 2020 m. spalio 1 d. valstybinio audito ataskaitoje Nr. FA-E-8 pateikta rekomendacija „Atsižvelgiant į Pensijų kaupimo įstatymo nuostatą, kad fondo valdyba įmokas papildomai pensijai kaupti pensijų kaupimo bendrovėms perveda remdamasi informacija apie draudėjų apskaičiuotas, tačiau dar negautas, sumas, rekomenduojame teisės aktuose numatyti tokių pervedimų šaltinį ir nustatyti šių įmokų įskaitymo eiliškumą socialinio draudimo įmokų atžvilgiu“.

9. Siekis suteikti teisę Fondo valdybai nustatyti sąlygas ir tvarką, pagal kurias asmenų žodžiu pateikti prašymai prilyginami raštu pateiktiems (ir, kai keliamas toks reikalavimas, – pasirašytiems).

10. Aiškiau reglamentuoti, kokios lėšos pervedamos į Valstybinio socialinio draudimo rezervinį fondą (toliau – Rezervinis fondas), kokiais atvejais Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimas dėl Rezervinio fondo panaudojimo priimamas.

11. Siekis tobulinti Fondo administravimo įstaigų atliekamos neįgalumo lygio, laikinojo nedarbingumo ar darbingumo lygio, jo priežasties, atsiradimo laiko ar termino nustatymo

pagrįstumo ir teisėtumo asmeniui, turinčiam teisę gauti ar gaunančiam išmoką, priežiūros įgyvendinimą.

12. Teisinio reguliavimo aiškumo ir sistemiškumo trūkumas.

Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-110 2, 4, 6, 9, 10, 11, 11¹, 14, 16, 22, 23 ir 30 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo projektas) rengimą paskatino:

1. Siekis padidinti socialines garantijas vaikus laikinai prižiūrintiems asmenims, kai vaikui nustatyta laikinoji priežiūra pas fizinius asmenis ar jis yra laikinai apgyvendinamas pas fizinius asmenis.

2. Siekis supaprastinti ligos išmokų skyrimą darbdaviams.

3. Siekis pagerinti socialines garantijas tais atvejais, kai gimsta daugiau nei vienas vaikas ar vienu metu globojami du ir daugiau vaikų.

4. Siekis įgyvendinti valstybinio audito ataskaitoje „Valstybinio socialinio draudimo fondo 2016 m. ataskaitų rinkinio teisingumas bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumas“ (2017-09-29 Nr. FA-2017-P-10-11-5-1) pateiktas rekomendacijas.

5. Teisinio reguliavimo aiškumo ir sistemiškumo trūkumas.

Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo Nr. VIII-1509 2, 25, 26, 28 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įstatymo projektas) rengimą paskatino siekis įgyvendinti valstybinio audito ataskaitoje „Valstybinio socialinio draudimo fondo 2016 m. ataskaitų rinkinio teisingumas bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumas“ (2017-09-29 Nr. FA-2017-P-10-11-5-1) pateiktas rekomendacijas. Nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įstatymo projektu siekiama suregulamentuoti nelaimingų atsitikimų darbe išmokos stabdymo bei nemokėjimo atvejus mirusių apdraustųjų sutuoktiniams, kai pastarieji susituokia bei asmenims, kurie paskelbti nežinia kur esantys. Taip pat siekiama numatyti darbdavio pareigą padengti nelaimingų atsitikimų darbe išlaidas, jei šie po nelaimingo atsitikimo darbe pateikia pranešimus Fondo teritoriniams skyriams apie asmens priėmimą į darbą.

Lietuvos Respublikos žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo Nr. VIII-366 22 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Žalos atlyginimo įstatymo projektas) tikslas nustatyti, kad periodinės netekto darbingumo kompensacijos ir žalos atlyginimo netekus maitintojo mokėjimas stabdomas ir išmokos nemokamos tais atvejais, kai asmuo įsiteisėjusiu teismo sprendimu yra pripažintas nežinia kur esančiu arba gaunami duomenys apie aplinkybes, sudarančias pagrindą nuspręsti, kad asmuo prarado teisę gauti išmoką.

Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 2 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Nedarbo socialinio draudimo įstatymo projektas) rengimą paskatino siekis įgyvendinti valstybinio audito ataskaitoje „Valstybinio socialinio draudimo fondo 2016 m. ataskaitų rinkinio teisingumas bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumas“ (2017-09-29 Nr. FA-2017-P-10-11-5-1) pateiktas rekomendacijas.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektų iniciatorė – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinio draudimo skyriaus specialistai.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu galiojančiame Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatyme nustatyta:

1. Valstybinis socialinis draudimas – valstybinės socialinės apsaugos sistemos dalis, kurios priemonėmis visiškai ar iš dalies kompensuojamos apdraustiesiems asmenims ir įstatymų nustatytais atvejais jų šeimų nariams dėl draudžiamųjų įvykių prarastos darbo pajamos arba įstatymų nustatytais atvejais išmokamos nustatyto dydžio išmokos.

2. Asmenys, atlygintinai einantys narystės pagrindu renkamasias ar skiriamasias pareigas draudžiami pensijų, ligos, motinystės, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu. Nėra nustatyta, kad asmenys, atlygintinai einantys renkamasias ar skiriamasias pareigas, išskyrus nurodytas 4 straipsnio 1 ir 2 dalyse, draudžiami pensijų socialiniu draudimu ir moka socialinio draudimo įmokas nuo gauto atlygio.

3. Pagal galiojančias Valstybinio socialinio draudimo įstatymo nuostatas, jeigu darbuotojų nauda gautina ne tiesiogiai iš darbdavio ir nėra numatytas kompensavimo mechanizmas - darbdavys nekompensuoja naudą darbuotojui suteikusiai asmeniui atitinkamas išlaidas, tokia nauda nėra laikoma valstybinio socialinio draudimo įmokų objektu - valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėti nereikia.

4. Nėra aiškiai reglamentuotas mažųjų bendrijų vadovų, kurie pagal Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymą nėra tų mažųjų bendrijų nariai, ar Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje nurodytų asmenų, atlygintinai einančių renkamasias ar skiriamasias pareigas socialinio draudimo stažo skaičiavimas.

5. Verslo liudijimus turintys asmenys socialinio draudimo įmokas sumoka už verslo liudijimo galiojimo laiką. Nenumatyta, kaip turi būti mokamos socialinio draudimo įmokos, kai verslo liudijimą turintis asmuo pagal pateiktą prašymą socialinio draudimo įmokų nesumoka.

6. Nenumatyta, kad nuo darbo ginčų komisijų priteistos ir išieškotos sumos turtinei žalai, išskyrus negautas pajamas, ir neturtinei žalai atlyginti neskaičiuojamos socialinio draudimo įmokos.

7. Nereglamentuoti socialinio draudimo išmokų finansavimo šaltiniai.

8. Draudėjų, apdraustųjų asmenų ir išmokų gavėjų duodamų įgaliojimų jų vardu atlikti veiksmus, susijusius su Fondo administravimo įstaigomis, suteikimas nereglamentuotas.

9. Galimos atidėti socialinio draudimo įmokų, delspinigių ar baudų minimalus dydis nustatytas tik savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie moka socialinio draudimo įmokas už save.

10. Pradėtos laiku nesumokėtų socialinio draudimo įmokų, delspinigių, palūkanų ir baudų priverstinio išieškojimo procedūros tęsiamos, iki sueina jų priverstinio išieškojimo senaties terminas. Nutrauktas priverstinio išieškojimo senaties terminas tęsiamas nuo to momento, kai netenka galios sprendimas, kuriuo atitinkamos sumos sumokėjimas ar išieškojimas buvo atidėtas.

11. Socialinio draudimo išmokos ar kitos išmokos, kurių mokėjimas pavestas Fondo valdybos teritoriniams skyriams, neteisėtai išmokėtos dėl jų gavėjų kaltės, susidariusi permoka išieškoma Fondo valdybos teritorinio skyriaus direktoriaus arba jo pavaduotojo sprendimu.

12. Nenumatyta, kad dėl žalos priteisimo Fondo administravimo įstaigos gali kreiptis į apygardos administracinę teisimą su pareiškimu dėl teismo įsakymo išdavimo.

13. Nenumatyta, kad nurašytoms kaupiamųjų pensijų įmokų skoloms kompensuoti gali būti skiriami asignavimai iš valstybės biudžeto.

14. Nenumatyta, kaip turėtų būti elgiamasi kai Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje numatytų išmokų ir nurašytų kaupiamųjų pensijų įmokų skolų faktinės išlaidos yra didesnės/mažesnės negu šiam tikslui einamaisiais metais numatyti valstybės biudžeto asignavimai.

15. Nesuteikta teisė Fondo valdybai nustatyti sąlygas ir tvarką, pagal kurias asmenų žodžiu pateikti prašymai prilyginami raštu pateiktiems/pasirašytiems.

16. Nenumatyta, kad į Rezervinį fondą pervedama Fondo įplaukų dalis, viršijanti Fondo įprastinės ir investicinės veiklos išlaidas, įsipareigojimų pagal finansinės nuomos (lizingo) sutartis išlaidas ir metų pabaigoje negražintų paskolų sumą bei įvertinus kasos apyvartos lėšų pokytį.

17. Nesuteikta teisė Vyriausybės tvirtinamais Valstybinio socialinio draudimo rezervinio fondo sudarymo ir valdymo nuostatuose nustatyti Rezervinio fondo lėšų investavimą.

18. Rezervinio fondo lėšos naudojamos Vyriausybės sprendimu, tik įvertinus ekonominę padėtį, kai socialinio draudimo išmokas reglamentuojančiuose įstatymuose nurodytoms atitinkamoms išmokoms finansuoti nepakanka atitinkamos socialinio draudimo rūšies Fondo pajamų.

19. Prižiūradama neįgalumo lygio, laikinojo nedarbingumo ar darbingumo lygio, jo priežasties, atsiradimo laiko ar termino nustatymo pagrįstumą ir teisėtumą asmeniui, turinčiam teisę gauti ar gaunančiam ligos išmoką, netekto darbingumo pensiją ar kitą išmoką, kurių skyrimas ir (ar) mokėjimas pavestas Fondo administravimo įstaigoms, Fondo administravimo įstaiga turi teisę pasitelkti universitetinių ir respublikinių ligoninių, teikiančių antrinio ir tretinio lygio specializuotas asmens sveikatos priežiūros paslaugas, su kuriomis sudaryta sutartis, gydytojus specialistus klausimams pagal jų kompetenciją spręsti. Prireikus Fondo administravimo įstaiga gali kreiptis į tokią sutartį sudariusią asmens sveikatos priežiūros įstaigą dėl papildomo asmens sveikatos ištyrimo. Už asmens sveikatos priežiūros įstaigos, su kuria sudaryta sutartis, suteiktas paslaugas Fondo administravimo įstaiga sumoka iš Fondo biudžeto.

Šiuo metu galiojančiame Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatyme nustatyta:

1. Ligos išmoką saugant sergančius vaikus ar prižiūrint sveikus turi teisę gauti motina (tėvas), įmotė (įtėvis), senelis (senelė), budintis globotojas, globėjas ir rūpintojas. Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatyme nenumatyta galimybė gauti ligos išmoką vaiką laikinai prižiūrinčiam asmeniui, kai vaikui nustatyta laikinoji priežiūra pas fizinius asmenis ar jis yra laikinai apgyvendinamas pas fizinius asmenis.

2. Bendra Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo nustatyta tvarka kompensuojamasis uždarbis, pagal kurį nustatomas motinystės išmokų dydis, yra apskaičiuojamas pagal apdraustojo asmens draudžiamąsias pajamas, turėtas per paeiliui einančius 12 kalendorinių mėnesių, buvusių iki praeito kalendorinio mėnesio prieš teisės gauti motinystės išmoką atsiradimo mėnesį. Kartu nustatyta, kad, jeigu apdraustasis asmuo, turintis teisę gauti motinystės išmoką, per šį laikotarpį draudžiamųjų pajamų neturėjo iš viso ar iš dalies dėl to, kad dirbo užsienyje, motinystės išmokos dydis apskaičiuojamas iš paskutinių kalendorinių mėnesių, kuriais apdraustasis asmuo dirbo Lietuvoje, buvusių iki praeito kalendorinio mėnesio prieš teisės gauti motinystės išmoką atsiradimo mėnesį. Tad, jei iš užsienio grįžus asmuo iš karto gauna nedarbo socialinio draudimo išmoką, po to įsidarbina ir vėliau vėl gauna nedarbo socialinio draudimo išmoką, tokiam asmeniui motinystės išmokos dydis bus apskaičiuojamas tik iš paskutinių kalendorinių mėnesių, kuriais apdraustasis asmuo dirbo Lietuvoje.

3. Įstatyminiu lygmeniu neapibrėžtos nuostatos, kaip mokamos ligos išmokos, jei asmuo turi darbo ar tarnybos santykius su skirtingais darbdaviais. Šios nuostatos įteisintos Ligos ir motinystės socialinio draudimo išmokų nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 25 d. nutarimu Nr. 86 „Dėl Ligos ir motinystės socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“, 33 punkte. Tačiau Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1995 m. spalio 26 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 10 straipsnio septintosios dalies nuostatos, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 55 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 15 d. nutarimu Nr. 470 patvirtintos Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ įgyvendinimo tvarkos dalinio pakeitimo“ 1.2 punkto nuostatos, 2.1 punkto ir jo 1, 2 bei 3 papunkčių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ pažymėjo, kad tokia teisės kūrimo praktika, kai į poįstatyminį teisės aktą perkeliama daugelis įstatymo normų, laikytina ydinga. Ji gali sukelti neaiškumų, kas yra tikrasis atitinkamo teisinio reguliavimo šaltinis – įstatymas ar poįstatyminis teisės aktas, ir kitaip apsunkinti teisės normų taikymą.

4. Turintiems darbo ar tarnybos santykius apdraustiesiems asmenims, tapusiems laikinai nedarbingiems Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 1, 3 ir 4 punktuose nurodytais atvejais, ligos išmoką dvi pirmąsias kalendorines nedarbingumo dienas, sutampančias su darbuotojo darbo ar tarnybos grafiku, moka darbdavys. Šiais atvejais taip pat taikomo Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nustatytos sąlygos ligos išmokai gauti, tame tarpe ir ligos socialinio draudimo stažo reikalavimas.

5. Turinčiam teisę gauti ligos išmoką Įstatymo 8 straipsnyje nustatyta tvarka motinai (tėvui), įmotei (įtėviui), seneliui (senelei), budinčiam globotojui ar globėjui, slaugančiam sergantį iki 14 metų vaiką, išmoka iš Fondo lėšų pradedama mokėti nuo pirmosios vaiko slaugymo dienos ir mokama ne ilgiau kaip 14 kalendorinių dienų. Tačiau nėra suderintos nuostatos, kai ligos išmoka mokama tais atvejais, kai dėl prižiūravimo vaiko yra suteiktos vaiko iki 3 metų priežiūros atostogos.

6. Meno kūrėjo statusą turintys darbingo amžiaus asmenys, vadovaujantis Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 6 straipsnio 7 dalimi, draudžiami pensijų, ligos ir motinystės socialiniu draudimu valstybės lėšomis. Mokant ligos išmoką, neatsižvelgiama į meno kūrėjo statusą turinčio asmens draudimo valstybės lėšomis sumas (Ligos ir motinystės socialinio draudimo 14 straipsnio 6 dalis). Tad meno kūrėjo statusą turintis asmuo vienu metu gali būti „dvigubame“ statuse, t. y. ir bedarbis, ir apdraustasis, dėl ligos praradęs darbo pajamas. Tačiau tokios situacijos Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatyme nėra sureguliuotos, t. y. neaišku, ar nedarbo socialinio draudimo išmoką gaunančiam meno kūrėjo statusą turinčiam asmeniui papildomai dar reiktų mokėti ir ligos išmoką, kaip apdraustajam, dėl ligos praradusiam darbo pajamas.

7. Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnio 3 dalyje ir 22 straipsnio 5 ir 6 dalyse vartojami skirtingi terminai („tapusiai neapdraustu“, „kuriam pasibaigė darbo sutartis arba kuris buvo atleistas iš tarnybos“). Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 22 straipsnio 5 ir 6 dalyse vartojami terminai neapima savarankiškai dirbančių asmenų, nors pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnio 3 dalį savarankiškai dirbantys patenka į sąvoką „tapo neapdraustu“.

8. Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad moteriai, turinčiai motinystės socialinio draudimo stažą ir tapusiai neapdraustu asmeniu, motinystės išmoka mokama bendra nustatyta tvarka. Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 22 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad vienam iš tėvų (įtėvių) ar globėjui, ar vienam iš senelių, turinčiam motinystės socialinio draudimo stažą, kuriam pasibaigė darbo sutartis arba kuris buvo atleistas iš tarnybos ir dėl to negavo vaiko priežiūros atostogų, vaiko priežiūros išmoka mokama bendra nustatyta tvarka. Nesant atskaitos taško, iki kada asmuo gali tapti neapdraustu asmeniu, teisinis reguliavimas yra neaiškus. Šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas sudaro sąlygas situacijoms, kai asmuo, kuriam pabaigė darbo sutartis prieš 10 metų, turi teisę gauti motinystės ar vaiko priežiūros išmoką, atitinkant tik vieną iš sąlygų teisei į motinystės ar vaiko priežiūros išmoką nustatyti (turint motinystės socialinio draudimo stažą).

9. Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje nustatyta bendra taisyklė, kad vaiko priežiūros išmoka mokama vaiko priežiūros atostogų laikotarpiu nuo nėštumo ir gimdymo atostogų pabaigos tol, kol vaikui sueis vieni arba 2 metai. Išimtys, kai vaiko priežiūros išmokos mokėjimo pradžia siejama ne su nėštumo ir gimdymo atostogų pabaiga, yra įteisintos Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 22 straipsnio 2 ir 3 dalyje. Nesudarytos galimybės vaiko priežiūros išmokos mokėjimo pradžią sieti su vaiko gimimu ar pirmąja diena po tėvystės atostogų pabaigos tais atvejais, kai gimsta du ir daugiau vaikų.

10. Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ligos socialinio draudimo ir motinystės socialinio draudimo pajamas sudaro šiai draudimo rūšiai draudėjų ir apdraustųjų asmenų mokamos privalomosios valstybinio socialinio draudimo įmokos, delspinigiai ir baudos. Ligos socialinio draudimo ir motinystės socialinio draudimo pajamų dalį gali sudaryti lėšos, skirtos iš Valstybinio socialinio draudimo rezervinio fondo.

Nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įstatyme numatyta, kad nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas kompensuoja dėl draudžiamųjų įvykių negautas pajamas šios

rūšies draudimu apdraustiesiems asmenims. Tačiau nėra numatyta, kad gali būti kompensuojama dalis apdraustojo prarastų lėšų. Taip pat šiame įstatyme numatyta, kad nelaimingų atsitikimų darbe išmokoms panaudojus Valstybinio socialinio draudimo fondo rezervo lėšas, ateinančiais metais peržiūrimas šios draudimo rūšies tarifas, tam kad būtų atstatytos rezervo lėšos. Atsižvelgiant į tai, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo rezervas formuojamas ne pagal atskiras socialinio draudimo rūšis, tikslinga išmokas reglamentuojančiame įstatyme panaikinti nuostatą dėl šios draudimo rūšies tarifo peržiūrėjimo, siekiant atstatyti rezervą. Šiame įstatyme nenumatyta, kad nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo išmokos stabdomos ir nemokamos tais atvejais kai asmuo pripažįstamas nežinia kur esančiu, net ir esant aiškioms aplinkybėms (artimųjų asmenų pranešimai, mokėjimų pavedimų sugražinimas) arba mirusiojo sutuoktiniui antrą kartą susituokus. Taip pat nėra nuostatos, kad periodinė apdraustojo mirties išmoka stabdoma jo vaikams tuo laikotarpiu, kai pastarieji nepateikia įrodymų dėl savo mokymosi. Taip pat šiame įstatyme nėra numatyta darbdavio atsakomybė už nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo išlaidų kompensavimą tais atvejais, kai atsitikus nelaimingam įvykiui darbe, darbdavys pavėluotai informuoja socialinio draudimo įstaigą apie šio asmens priėmimą į darbą.

Lietuvos Respublikos žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinajame įstatyme nėra nustatyti atvejai, kada periodinės netekto darbingumo kompensacijos ir žalos atlyginimo netekus maitintojo mokėjimas stabdomas ir išmokos nemokamos.

Šiuo metu galiojančiame Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatyme nustatyta, kad nedarbo draudimas yra socialinio draudimo rūšis. Nedarbo draudimas įstatymų nustatytais atvejais kompensuoja šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims dėl nedarbo ar dalinio darbo negautas pajamas arba jų dalį. Nedarbo draudimo pajamas sudaro draudėjų mokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos šiai draudimo rūšiai.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimo projektu siūloma:

1. Siekiant teisinio aiškumo ir sistemiškumo, įgyvendinti valstybinio audito ataskaitoje „Valstybinio socialinio draudimo fondo 2016 m. ataskaitų rinkinio teisingumas bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumas“ (2017-09-29 Nr. FA-2017-P-10-11-5-1) pateiktas rekomendacijas, papildyti sąvokos „valstybinis socialinis draudimas“ apibrėžtį ir nustatyti, kad iš socialinio draudimo visiškai ar iš dalies kompensuojamos ne tik apdraustiesiems asmenims ir jų šeimų nariams, bet visiems įstatymų nustatytiems asmenims nustatytais atvejais dėl draudžiamųjų įvykių prarastos ar negautos darbo pajamos arba išmokamos įstatymų nustatyto dydžio išmokos.

2. Siekiant aiškumo, nustatyti, kad asmenys, atlygintinai einantys pareigas, į kurias asmenį skiria ar deleguoja jo darbdavys, kaip savo atstovą, ir už tai moka atlygį, draudžiami pensijų, ligos, motinystės, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu pagal Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį. Asmenys, atlygintinai einantys renkamąsias ar skiriamąsias pareigas, išskyrus nurodytas šio įstatymo 4 straipsnio 1 ir 2 dalyse, draudžiami pensijų socialiniu draudimu pagal Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 6 dalį. Priėmus pakeitimus bus aišku, kokie asmenys, kokiais atvejais ir kokio dydžio socialinio draudimo įmokas turi mokėti.

3. Praktikoje pasitaiko atvejų, kad atsilyginant už atliktą darbą darbuotojams yra skiriamos įvairios skatinimo priemonės (pvz., suteikiamos nemokamai ar sumažinta kaina akcijos, kitos pajamos natūra, taip pat piniginės išmokos), tačiau šias skatinimo priemones skiria ne tiesiogiai darbdavys, o su darbdaviu susiję asmenys (pvz., motininės įmonės, dukterinės įmonės, akcininkai). Akivaizdu, kad susijęs su darbdaviu asmuo skatina susijusios įmonės darbuotoją

išimtinai dėl to, kad jis vykdo darbinės funkcijas (sieja darbo santykiai) bei darbdavį ir su juo susijusį asmenį tenkina skatinamo darbuotojo veiklos rezultatai. Tokia naudojama darbuotojo už jo atliekamą darbą skatinimo forma – naudą teikiant ne tiesiogiai darbdaviui, o susijusiam asmeniui, iš esmės yra tapatus darbuotojo skatinimo mechanizmas, tačiau turintis nepagrįstai skirtingas mokesčines ir socialines pasekmes – nemokamos įmokos ir darbuotojas nėra draudžiamas socialiniu draudimu. Sukuriama situacija, kad darbuotojui (apdraustajam) nėra skaičiuojamas socialinio draudimo stažas ir asmuo netenka galimybės naudotis socialinio draudimo teikiama nauda. Minima darbuotojų skatinimo schema iš esmės nukreipta į darbdavio ir su juo susijusio asmens siekį turėti mokesčinę naudą, neatsižvelgiant į tai, kad dėl to nukenčia darbuotojo interesai.

4. Nustatyti, kad mažųjų bendrijų vadovų, kurie pagal Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymą nėra tų mažųjų bendrijų nariai, ar Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 6 dalyje nurodytų asmenų, atlygintinai einančių renkamasias ar skiriamasias pareigas socialinio draudimo stažas nustatomas pagal priskaičiuotas socialinio draudimo įmokas.

5. Siekiant aiškumo, nustatyti, kad verslo liudijimus turintys asmenys socialinio draudimo įmokas sumoka už verslo liudijimo galiojimo laikotarpio veiklos vykdymo kalendorines dienas.

6. Vykdam Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 12 straipsnio 4 dalies nuostatas, įsigaliojusias 2021 m. sausio 1 d., reglamentuoti, kad tais atvejais, kai asmuo pagal įsigytą verslo liudijimą dirba ne visą kalendorinį mėnesį, bet socialinio draudimo stažui įgyti pateikia Fondo valdybos teritoriniam skyriui prašymą mokėti įmokas už visą kalendorinį mėnesį, tačiau įmokų pagal pateiktą prašymą nesumoka, prašymo galiojimas nutrūksta ir socialinio draudimo įmokos skaičiuojamos už verslo liudijimo galiojimo laikotarpio veiklos vykdymo kalendorines dienas.

7. Nuo darbo ginčų komisijų priteistos ir išieškotos sumos turtinei žalai, išskyrus negautas pajamas, ir neturtinei žalai atlyginti neskaičiuojamos socialinio draudimo įmokos. Pritarus siūlymui nuostata bus suderinta su Lietuvos Respublikos darbo kodekso 216 straipsnio 1 dalimi, nustatančia, kad darbo ginčus nagrinėjantys organai yra ne tik teismas, bet ir darbo ginčų komisija.

8. Siekiant įgyvendinti valstybinio audito ataskaitoje „Valstybinio socialinio draudimo fondo 2016 m. ataskaitų rinkinio teisingumas bei lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumas“ (2017-09-29 Nr. FA-2017-P-10-11-5-1) pateiktas rekomendacijas: nustatyti socialinio draudimo išmokų finansavimo šaltinius; apibrėžti principus, kuriais remiantis bus nustatyti išmokų finansavimo šaltiniai: Fondo biudžeto lėšomis finansuojamos su asmens draudžiamosiomis pajamomis susijusios socialinio draudimo išmokos, o valstybės biudžeto lėšomis finansuojami papildomai Fondo biudžetui nustatyti įpareigojimai ir (ar) su asmens draudžiamosiomis pajamomis nesusijusios išmokos. Nuo 2023 m. sausio 1 d. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme nustatytas vienkartinės draudimo išmokas apdraustajam mirus, kaip nesusijusias su asmens draudžiamosiomis pajamomis, finansuoti iš valstybės biudžeto.

9. Atsižvelgiant į 2021 m. lapkričio 1 d. įsigaliojusias Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nuostatas, pagal kurias atstovo teisė atstovauti turi būti įrodoma rašytiniu sutikimu, siekiant teisinio aiškumo, siūloma papildyti Valstybinio socialinio draudimo įstatymą 18¹ straipsniu, nustatančiu įgaliojimų, draudėjų, apdraustųjų ir (ar) išmokų gavėjų duodamų jų vardu atlikti veiksmus, susijusius su Fondo administravimo įstaigomis, ypatumus. Draudėjai, apdraustieji ir (ar) išmokų gavėjai galės veiksmus, susijusius su Fondo administravimo įstaigomis, įgalioti atlikti pateikti elektroniniais ryšiais, prisijungę prie asmens paskyros Elektroninėje draudėjų aptarnavimo sistemoje arba Elektroninėje gyventojų aptarnavimo sistemoje, atsiuntę elektroniniu paštu pasirašytą kvalifikuotu elektroniniu parašu, taip pat asmeniui atvykus į Fondo administravimo įstaigą ir patvirtinus savo tapatybę. Taip būtų užtikrinta, kad asmuo, kurio tapatybė nustatyta tik jam suteiktomis prisijungimo priemonėmis prisijungiant prie savo paskyros Elektroninėje draudėjų aptarnavimo sistemoje arba Elektroninėje gyventojų aptarnavimo sistemoje, taip pat asmeniui atvykus į Fondo administravimo įstaigą ir patvirtinus savo tapatybę, galėtų duoti Fondo valdybos parengto turinio įgaliojimą (asmuo būtų supažindintas su tokio veiksmo pasekmėmis) savo pasirinktam fiziniam ar juridiniam asmeniui. Kadangi įgaliojimo formą tvirtintų Fondo valdybos

direktorius, būtų užtikrinta, kad jo turinys būtų aiškus ir kartu nesuteikiantis įgaliotiniui daugiau teisių veikti atstovaujamojo vardu, nei reikia, įgaliojimą parengti ir kreiptis į Fondo administravimo įstaigas asmenims būtų paprasčiau.

10. Siekiant teisinio teisingumo, nustatyti bendrą galimą atidėti socialinio draudimo įmokų, delspinigių ar baudų minimalų dydį. Nustačius visiems draudėjams vienodą minimalią sumą, kuri gali būti atidėta, ne tik savarankiškai dirbantiems asmenims, tačiau ir visiems kitiems draudėjams, būtų užtikrinta, kad draudėjai nepiktnaudžiautų teise kreiptis dėl atidėjimo, o Fondo administravimo įstaigos nepatirtų nereikalingų sąnaudų dėl mažų sumų atidėjimo.

11. Pradėtos laiku nesumokėtų socialinio draudimo įmokų, delspinigių, palūkanų ir baudų priverstinio išieškojimo procedūros tęsiamos, nepaisant to, jog jų vykdymo metu pasibaigia jų priverstinio išieškojimo senaties terminas. Nutrukęs priverstinio išieškojimo senaties terminas prasideda iš naujo nuo to momento, kai netenka galios sprendimas, kuriuo atitinkamos sumos sumokėjimas ar išieškojimas buvo atidėtas. Priėmus pakeitimus, nuostatos būtų suderintos su Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo nuostatomis.

12. Socialinio draudimo išmokos ar kitos išmokos, kurių mokėjimas pavestas Fondo valdybos teritoriniams skyriams, neteisėtai išmokėtos dėl jų gavėjų kaltės, susidariusi permoka išieškoma Fondo valdybos teritorinio skyriaus direktoriaus arba įgalioto valstybės tarnautojo sprendimu. Reorganizavus ir nuo 2021 m. liepos 1 d. likus tik 4 Fondo valdybos teritoriniams skyriams ženkliai išaugo darbo krūvis su permokomis susijusius sprendimus priimantiems teritorinių skyrių direktorių pavaduotojams (nepensinėms išmokoms). Suteikus teisę sprendimus dėl permokų nustatymo ir išieškojimo priimti Fondo valdybos teritorinių skyrių Nepensinių išmokų skyrių vedėjams (patarėjams), būtų efektyviau išieškomos išmokų permokos. Taip pat būtų įteisintos papildomos išieškojimo priemonės.

13. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) II dalies II skyriaus penktajame skirsnyje įtvirtinto teismo įsakymo instituto galimybėmis – supaprastinti ir pagreitinti bylų dėl permokų priteisimo (išieškojimo) nagrinėjimą apygardų administraciniuose teismuose. Pagal ABTĮ 131¹ straipsnio 2 dalį, pareiškimas dėl teismo įsakymo išdavimo nenagrinėjamas, jeigu specialiuosiuose įstatymuose nenustatyta, kad pareiškime nurodytas reikalavimas gali būti nagrinėjamas minėtame skirsnyje nustatyta tvarka. Atsižvelgiant į šias ABTĮ nuostatas siūloma nustatyti, kad dėl žalos priteisimo Fondo administravimo įstaigos gali kreiptis į apygardos administracinę teisimą su pareiškimu dėl teismo įsakymo išdavimo.

14. Siekiant įgyvendinti Valstybės kontrolės 2020 m. spalio 1 d. valstybinio audito ataskaitoje Nr. FA-E-8 pateiktą rekomendaciją „Atsižvelgiant į Pensijų kaupimo įstatymo nuostatą, kad Fondo valdyba įmokas papildomai pensijai kaupti pensijų kaupimo bendrovėms perveda remdamasi informacija apie draudėjų apskaičiuotas, tačiau dar negautas, sumas, rekomenduojame teisės aktuose numatyti tokių pervedimų šaltinį ir nustatyti šių įmokų įskaitymo eiliškumą socialinio draudimo įmokų atžvilgiu“, nustatyti, kad nurašytoms kaupiamųjų pensijų įmokų skoloms kompensuoti skiriami asignavimai iš valstybės biudžeto.

15. Atsižvelgiant į tai, kad Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje numatytų išmokų ir nurašytų kaupiamųjų pensijų įmokų skolų faktinės išlaidos gali būti mažesnės arba didesnės negu šiam tikslui einamaisiais metais numatyti valstybės biudžeto asignavimai, nustatoma, kad šis skirtumas sumokamas t + 2 metais.

16. Siekiant spręsti asmenų problemas, susijusias su karantino/ekstremalios situacijos galiojimo metu objektyviai užkirsta galimybe pateikti rašytinius prašymus tiesiogiai atvykus į Fondo valdybos teritorinius skyrius, sudaryti asmenims prielaidas gauti jiems priklausančias gyvybiškai svarbias pajamas (dažnai „Sodros“ išmokos – vienintelis tų asmenų pajamų šaltinis), siūloma papildyti Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 32 straipsnio 2 dalį 15 punktu. Taip bus suteikta teisė Fondo valdybai nustatyti sąlygas ir tvarką, pagal kurias asmenų žodžiu pateikti prašymai prilyginami raštu pateiktiems/pasirašytiems.

17. Atsižvelgiant į Valstybės kontrolės pastebėjimus, siūloma nustatyti, kad į Rezervinį fondą pervedama Fondo įplaukų dalis, viršijanti Fondo įprastinės ir investicinės veiklos išlaidas,

įsipareigojimų pagal finansinės nuomos (lizingo) sutartis išlaidas ir metų pabaigoje negrąžintų paskolų sumą bei įvertinus kasos apyvartos lėšų pokytį.

18. Atsižvelgiant į tai, kad Rezervinio fondo lėšas numatoma investuoti, būtina Rezervinio fondo veiklą reglamentuojančiuose Vyriausybės tvirtinamuose Valstybinio socialinio draudimo rezervinio fondo sudarymo ir valdymo nuostatose nustatyti lėšų investavimo galimybes bei nurodyti, kad nuostatuose bus nustatyti atvejai, kai Vyriausybės sprendimas dėl Rezervinio fondo lėšų panaudojimo nepriimamas.

20. Atsižvelgiant į tai, kad universitetinėms ir respublikinėms ligoninėms, teikiančioms antrinio ir tretinio lygio specializuotas asmens sveikatos priežiūros paslaugas, nėra nustatytas privalomas įsitraukimas į Fondo administravimo įstaigų atliekamą neįgalumo lygio, laikinojo nedarbingumo ar darbingumo lygio, jo priežasties, atsiradimo laiko ar termino nustatymo pagrįstumo ir teisėtumo asmeniui, turinčiam teisę gauti ar gaunančiam išmoką, priežiūrą ir šios gydymo įstaigos nesiekia sudaryti sutarčių su Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, siūloma numatyti, kad prireikus Fondo administravimo įstaiga gali kreiptis į asmens sveikatos priežiūros įstaigą dėl papildomo asmens sveikatos ištyrimo, kurį asmens sveikatos priežiūros įstaiga privalo atlikti vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka, o už asmens sveikatos priežiūros įstaigos suteiktas paslaugas Fondo administravimo įstaiga sumoka iš Fondo biudžeto pagal Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro patvirtintus įkainius.

Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo projektu siūloma:

1. Siekiant užtikrinti socialines garantijas vaikus laikinai prižiūrintiems asmenims, išplėsti ligos išmokų gavėjų sąrašą, įteisinant, kad ligos išmoką slaugant ar prižiūrint vaikus turi teisę gauti ir vaiką laikinai prižiūrintys asmenys, kai vaikui nustatyta laikinoji priežiūra pas fizinius asmenis ar jis yra laikinai apgyvendinamas pas fizinius asmenis. Atsižvelgiant į tai, kad šiems pakeitimams bus būtina pasirengti (programinės įrangos keitimai, poįstatyminiai teisės aktai), siūloma nustatyti šių pakeitimų vėlesnę įsigaliojimo datą, t. y. 2022 m. liepos 1 d.

2. Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo, patikslinti kompensuojamojo uždarbio apskaičiavimo nuostatas tais atvejais, kai apdraustasis asmuo, turintis teisę gauti motinystės išmoką, per paeiliui einančius 12 kalendorinių mėnesių, buvusių iki praeito kalendorinio mėnesio prieš teisės gauti motinystės išmoką atsiradimo mėnesį draudžiamųjų pajamų Lietuvoje neturėjo iš viso ar iš dalies dėl to, kad dirbo užsienyje, t. y. siūloma nustatyti, kad tokiais atvejais kompensuojamasis uždarbis motinystės išmokoms apskaičiuojamas iš paskutinių kalendorinių mėnesių, kuriais apdraustasis asmuo dirbo Lietuvoje, arba iš paeiliui einančių 12 kalendorinių mėnesių, buvusių iki praeito kalendorinio mėnesio prieš teisės gauti motinystės išmoką atsiradimo mėnesį, draudžiamųjų pajamų tvarka, taikant palankesnę iš jų. Atsižvelgiant į tai, kad šiems pakeitimams bus būtina pasirengti (programinės įrangos keitimai, poįstatyminiai teisės aktai), siūloma nustatyti šių pakeitimų vėlesnę įsigaliojimo datą, t. y. 2022 m. balandžio 1 d.

3. Siekiant teisinio aiškumo, papildyti nuostatas dėl ligos išmokų mokėjimo tais atvejais, kai asmuo turi darbo ar tarnybos santykius su skirtingais darbdaviais.

4. Siekiant supaprastinti ligos išmokų skyrimą darbdaviams (sumažinti administracinę naštą ir pagreitinti ligos išmokos gavimą), įteisinti, kad darbdaviai mokėtų ligos išmoką iš darbdavio lėšų už 2 pirmasias ligos dienas, sutampančias su darbuotojo darbo grafiku, nevertinant asmens turimo ligos socialinio draudimo stažo.

5. Siekiant užtikrinti tinkamą ligos išmokos mokėjimą tais atvejais, kai dėl to paties vaiko yra suteiktos vaiko iki trejų metų priežiūros atostogos, atitinkamai patikslinamos nuostatos, kad nedarbingumo atostogos išduodami už sveikų vaikų priežiūrą tik tais atvejais, kai dėl savo ligos vaiko negali prižiūrėti asmuo, kuriam suteiktos vaiko priežiūros atostogos.

6. Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo, siūlome papildyti Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą, kad nedarbo socialinio draudimo išmoką gaunantis meno kūrėjo statusą turintis asmuo negalėtų tuo pat metu gauti ir ligos išmokos.

7. Siekiant teisinio aiškumo ir sistemiskumo, suvienodinti Ligos ir motinystės

socialinio draudimo įstatymo 22 straipsnio 5 ir 6 dalyse nustatytas nuostatas su Įstatymo 16 straipsnio 3 dalies nuostatomis, taip užtikrinant, kad savarankiškai dirbantys asmenys, tapę neapdraustais asmenimis, turėtų teisę gauti vaiko priežiūros išmoką Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 22 straipsnio 5 ir 6 dalyse nustatytais atvejais taip, kaip ir turintys darbo ar tarnybos santykius asmenys. Kartu siūloma detalizuoti, kas yra laikoma „tapo neapdraustu asmeniu“, taip išvengiant neteisingo nuostatos aiškinimo, siejant sąvokos „tapo neapdraustu asmeniu“ aiškinimą pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 4 dalį.

8. Siekiant teisinio aiškumo ir apibrėžtumo, įteisinti konkretų terminą, per kurį asmuo turi tapti neapdraustu asmeniu, kad turint motinystės socialinio draudimo stažą asmuo, tapęs neapdraustu asmeniu, turėtų teisę gauti motinystės ir vaiko priežiūros išmoką. Siekiant apsaugoti asmenų, planuojančių kūdikio gimimą, teisėtus lūkesčius bei socialines garantijas, siūloma nustatyti, kad tam, kad asmuo turėtų teisę gauti motinystės ir vaiko priežiūros išmoką turint tik motinystės socialinio draudimo stažą, asmuo neapdraustu asmeniu turi tapti per 24 mėnesius atitinkamai iki pirmosios nėštumo ir gimdymo atostogų dienos arba pirmosios vaiko priežiūros atostogų dienos, t. y. terminą tapti neapdraustu asmeniu siejant su motinystės socialinio draudimo stažo terminu. Siekiant nepažeisti asmenų teisėtų lūkesčių, siūloma nustatyti šios nuostatos vėlesnį įsigaliojimą, t. y. 2023 m. sausio 1 d.

9. Nustatyti, kad tais atvejais, kai motinystės išmokos gavėjui, kuriam suteiktos nėštumo ir gimdymo atostogos, gimė daugiau nei vienas vaikas ar jis vienu metu asmuo globoja du ir daugiau vaikų, kol jiems sueis 70 dienų, vaiko priežiūros išmoka už laikotarpį, sutampantį su motinystės išmokos mokėjimo laikotarpiu, kitiems turintiems teisę ją gauti asmenims gali būti skiriama nuo vaiko gimimo dienos arba nuo pirmosios dienos po tėvystės atostogų pabaigos. Taip būtų suteikta galimybė kitam turinčiam teisę gauti vaiko priežiūros išmoką asmeniui vaiko priežiūros išmoką mokėti ne nuo nėštumo ir gimdymo atostogų pabaigos, o mamai dar esant nėštumo ir gimdymo atostogose. Atsižvelgiant į tai, kad šiems pakeitimams bus būtina pasirengti (programinės įrangos keitimai, poįstatyminiai teisės aktai), siūloma nustatyti šių pakeitimų vėlesnį įsigaliojimo datą, t. y. 2022 m. balandžio 1 d.

10. Papildyti, kad ligos socialinio draudimo ir motinystės socialinio draudimo pajamų dalį gali sudaryti ir valstybės biudžeto lėšos. Taip būtų įgyvendinta Valstybės kontrolės 2017 m. rugsėjo 29 d. valstybinio audito ataskaitoje Nr. FA-2017-P-10-11-5-1 pateiktos rekomendacijos.

11. Atlikti kitus redakcinio/techninio pobūdžio pakeitimus:

11.1. Patikslinti Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio 4 dalies 3 punkte nustatytą nuorodą.

11.2. Patikslinti Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 10 ir 11¹ straipsnio nuostatas, atsižvelgiant į tai, kad Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 8 straipsnyje įteisinta ne teisės gauti ligos išmokas tvarka.

11.3. Patikslinta Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 8 straipsnio 4 dalies nuostata suderinama su to paties straipsnio 3 dalies nuostata.

Nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įstatyme siūloma numatyti, kad:

1. Nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas kompensuoja dėl draudžiamųjų įvykių negautas pajamas arba jų dalį šios rūšies draudimu apdraustiesiems asmenims. Taip pat siūloma nustatyti, kad iš Valstybinio socialinio draudimo fondo ir (ar) valstybės biudžeto lėšų mokamos šiame įstatyme nustatytos išmokos;

2. Atsižvelgiant į tai, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo rezervas formuojamas ne pagal atskiras socialinio draudimo rūšis, panaikinama šiame įstatyme nuostata dėl šios draudimo rūšies tarifo peržiūrėjimo, siekiant atstatyti rezervą;

3. Nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo išmokos stabdomos ir nemokamos tais atvejais kai asmuo pripažįstamas nežinia kur esančiu arba gaunami duomenys apie aplinkybes (artimųjų asmenų pranešimai, sugražinami mokėjimai iš banko ir kt.), sudarančias pagrindą nuspręsti, kad asmuo prarado teisę gauti išmoką, arba mirusiojo sutuoktiniui antrą kartą susituokus;

4. Periodinė apdraustojo mirties išmoka stabdoma jo vaikams tuo laikotarpiu, kai pastarieji nepateikia įrodymų dėl savo mokymosi. Įvertinant tai, kad gavėjams buvo taikomos Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatos bei buvo vadovautasi Lietuvos Respublikoje galiojančiais teisės aktais stabdant išmokas asmenims dar kartą susituokus, pereinamuosiuose nuostatuose numatome, kad galiojusi tvarka taikoma visiems iki įstatymo įsigaliojimo buvusiems atvejams;

5. Atsiranda darbdavio atsakomybė už nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo išlaidų kompensavimą tais atvejais, kai atsitikus nelaimingam įvykiui darbe, darbdavys pavėluotai informuoja socialinio draudimo įstaigą apie šio asmens priėmimą į darbą.

Žalos atlyginimo įstatymo projekte siūloma nustatyti, kad periodinės netekto darbingumo kompensacijos ir žalos atlyginimo netekus maitintojo mokėjimas stabdomas ir nemokamas tais atvejais, kai asmuo įsiteisėjusiu teismo sprendimu yra pripažintas nežinia kur esančiu arba gaunami duomenys apie aplinkybes (artimųjų asmenų pranešimai, sugrąžinami mokėjimai iš banko ir kt.), sudarančias pagrindą nuspręsti, kad asmuo prarado teisę gauti išmoką.

Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo projektu siūloma papildyti, kad nedarbo socialinio draudimo pajamų dalį gali sudaryti ir valstybės biudžeto lėšos bei nustatyti, kad iš nedarbo draudimo lėšų įstatymų nustatytais atvejais kompensuojamos šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims dėl nedarbo ar dalinio darbo negautos pajamos ar jų dalis arba šio įstatymo nustatytais atvejais mokamos šiame įstatyme nustatyto dydžio išmokos, siekiant įgyvendinti Valstybės kontrolės 2017 m. rugsėjo 29 d. valstybinio audito ataskaitoje Nr. FA-2017-P-10-11-5-1 pateiktas rekomendacijas.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimti įstatymai neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas įstatymas tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir verslo plėtrai neturės.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymus, kitų įstatymų priimti, keisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

9. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymų projektuose naujų sąvokų nepateikiama, galiojančios nekeičiamos.

10. Ar įstatymų projektai atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įgyvendinant Valstybinio socialinio draudimo įstatymo projektu siūlomus pakeitimus:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2021 m. gruodžio 31 d. turės patikslinti Valstybinio socialinio draudimo rezervinio fondo sudarymo ir valdymo nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. birželio 14 d. nutarimu Nr. 438 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo rezervinio fondo sudarymo ir valdymo nuostatų patvirtinimo“.

2. Fondo valdyba iki 2021 m. gruodžio 31 d. turės parengti ir patvirtinti:

2.1. Įgaliojimo, atlikti veiksmus, susijusius su Fondo administravimo įstaigomis, formą ir tvarką.

2.2. Asmenų žodžiu pateiktų prašymų prilyginamo raštu pateiktiems sąlygas ir tvarką.

1. Įgyvendinant Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo projektu siūlomus pakeitimus, įsigaliosiančius 2022 m. sausio 1 d., iki 2021 m. gruodžio 31 d.:

1.1. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turės parengti, o Lietuvos Respublikos Vyriausybė turės priimti Ligos ir motinystės socialinio draudimo išmokų nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 25 d. nutarimu Nr. 86 „Dėl Ligos ir motinystės socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“, pakeitimą.

1.2. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turės parengti, o socialinės apsaugos ir darbo ministras ir sveikatos apsaugos ministras turės priimti Elektroninių nedarbingumo pažymėjimų bei elektroninių nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimų išdavimo ekstremaliosios situacijos ir (ar) karantino dėl COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo grėsmės laikotarpiu laikinosios tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2020 m. vasario 27 d. įsakymu Nr. V-238/A1-170 „Dėl Elektroninių nedarbingumo pažymėjimų bei elektroninių nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimų išdavimo ekstremaliosios situacijos ir (ar) karantino dėl COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo grėsmės laikotarpiu laikinosios tvarkos aprašo patvirtinimo“, pakeitimą.

2. Įgyvendinant Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo projektu siūlomus pakeitimus, įsigaliosiančius 2022 m. liepos 1 d., iki 2022 m. birželio 30 d.:

2.1. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turės priimti Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. A1-172 „Dėl Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos nuostatų ir Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“, pakeitimą.

2.2. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turės parengti, o socialinės apsaugos ir darbo ministras ir sveikatos apsaugos ministras turės priimti Elektroninių nedarbingumo pažymėjimų bei elektroninių nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimų išdavimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. V-533/A1-189 „Dėl Teisės aktų, susijusių su elektroniniais nedarbingumo pažymėjimais bei elektroniniais nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimais, patvirtinimo“, pakeitimą.

2.3. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija turės parengti, o socialinės apsaugos ir darbo ministras ir sveikatos apsaugos ministras turės priimti Elektroninių nedarbingumo pažymėjimų bei elektroninių nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimų išdavimo ekstremaliosios situacijos ir (ar) karantino dėl COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo grėsmės laikotarpiu laikinosios tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2020 m. vasario 27 d. įsakymu Nr. V-238/A1-170 „Dėl Elektroninių nedarbingumo pažymėjimų bei elektroninių nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimų išdavimo ekstremaliosios situacijos ir (ar) karantino dėl COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo grėsmės laikotarpiu laikinosios tvarkos aprašo patvirtinimo“, pakeitimą.

Įgyvendinant Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo projektą reikės tikslinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 22 d. nutarimą Nr. 309 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Valstybinio socialinio draudimo įstatymo įgyvendinimui papildomų lėšų 2022 metais nereikės. Nuo 2023 m. sausio 1 d. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatyme nustatytą vienkartinę draudimo išmoką apdraustajam mirus finansuojant valstybės biudžeto lėšomis, valstybės biudžeto išlaidos didės 2,4 mln. eurų. Atitinkamai ši suma bus sutaupyta Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžete.

Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo projektu teikiama siūlymams dėl ligos išmokos mokėjimo ir vaikų laikinai prižiūrintiems asmenims, kai vaikui nustatyta laikinoji priežiūra pas fizinius asmenis ar jis yra laikinai apgyvendinamas pas fizinius asmenis, preliminariais Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skaičiavimais, įgyvendinti 2022 metams reikės apie 25 tūkst. Eur Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšų.

Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo įgyvendinimui papildomų lėšų nereikės.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Valstybinio socialinio draudimo fondo tarybos (toliau – VSDFT) posėdyje vertinant pateiktą derinimui Nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įstatymo projektą ir jame siūlomus keitimus, buvo išsakyta VSDFT narių nuomonė, kad vienkartinė draudimo išmoka apdraustajam mirus toliau būtų finansuojama iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšomis o ne iš Valstybės biudžeto. Valstybės kontrolė rekomendacijose ne kartą yra įvardijusi vienkartinę draudimo išmoką apdraustajam mirus, kaip nedraudiminio pobūdžio išmoką.

Be to, buvo pasisakyta ir dėl papildomos draudėjo (darbdavio) atsakomybės laiku pranešti teisės aktų nustatyta tvarka apie įdarbintus asmenis, argumentuojant tuo, kad dėl didelio darbo krūvio draudėjas (darbdavys) ar jo atstovas ne visada spėja laiku pranešti apie įdarbintus asmenis.

Įvertindami tai, kad darbuotojui turėtų būti sudarytos sveikos ir saugios darbo sąlygos, taip pat Lietuvos Respublikos darbo kodekso nuostatą, numatančią, kad apie įdarbintą asmenį draudėjas praneša Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniam skyriui mažiausiai prieš vieną darbo dieną iki numatytos darbo pradžios, siūlome įteisinti nuostatą, kad atsirastų draudėjo (darbdavio) atsakomybė už pranešimą laiku apie įdarbintus jo įmonėje asmenis. Manytina, kad šiuos nuostatos pakeitimas mažintų tiek nedeklaruotą, tiek nelegalų darbą. Taip pat ši priemonė atgrasytų nesąžiningus darbdavius priimti nelegalius darbuotojus, išliekant nebaudžiamais.

Atkreiptina, kad sąžiningas verslas kaip tik turėtų palaikyti šią iniciatyvą, tokiu būdu mažinant nesąžiningą konkurenciją bei prisidedant prie skaidrios verslo aplinkos kūrimo.

Dėl kitų teikiamų projektų pasiūlymų ir pastebėjimų negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Valstybinis socialinis draudimas“, „socialinio draudimo įmoka“, „valstybinio socialinio draudimo išmoka“, „ligos išmoka“, „motinystės išmoka“, „nedarbo draudimo išmoka“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.